

pappi (1926); nende lisaks luuletuskogu »Sul-jettu puutarha« (1915). Eesti kirjandusloost on tal ilmunud kaks köidet: Tähdentlento. Virolaisen runoilijattaren Koidulan elämä (1915, eesti k. »Tähdentlento...«, 1918) ja Nuori Viro (1918, eesti k. »Noor-Eesti«, 1921); peale selle on ta soome keelde tõlkinud valiku eesti muinas-jutte »Virolaisia kansansatuja« (1909), va-liku eesti rahvalaule ja uuemat lüürikat »Me-rentakaisia lauluja« (1911) ning F. Tuglase novellikogu »Saatus« (1919). Peale paari erandi on siis kõik K.-e jutustavad teosed eesti keelde tõlgitud, samuti on tema novellikogud ilmunud rootsi, taani, ungari ja inglise keeles.

K.-e ilukirjanduslikest teostest ei käsitle ainult »Seitse« ja »Katinka Rabe« eesti ai-neid. Nagu Saaremaa teoorjuse-aegsed päri-mused autori huvi esmakordselt eesti aineisse köitsid, nii on ka esimene kogu »Mere ta-gant« pühendatud täielikult ja teine osalt ai-nult Saaremaale ning selle minevikule. Need on enamuses realistlikud lood, mille objek-tiivse vormi tagant ometi kostab kaasaela-mise heli. Hoopis suurema sammu lähemale eesti oleviku elule astus K. pikemas jutustu-ses »Ants Raudjalg«, milles käsitletakse a. s. alguse noormehe haridusteed ja võitlusi ümb-rusega ning enese passiivse hingelaadiga. See oli üldse esimene kaalukam eesti harit-lase arenemisloo kirjeldus, ja sellasena oma aja kohta uus ning probleemirikas. Kaks K.-e järgmist eesti-ainelist novellikogu, »Lahkuvate laevade linn« ja »Võõras veri«, käsitlevad ühte viisi nii juba esimestest kogudest tuntud mineviku motiive kui ka oleviku aineid, kuid seda nõtkema psühholoogilise ja kunstilise vaistiga. Arhaiseerivad novellid »Lasnamäe valge laev« ja »Gerdruta Carponai« osuta-vad palju suuremat hingelist süvenemist kui endised teo-orjuse aja kuivad anekdoodid. »Bernhard Riives« (ilm. esimest korda alb. »Noor-Eesti« IV, a. 1912) ja »Vana Oru surm« (ilm. esimest korda alb. »Noor-Eesti« II, 1907) on siamaale meie kirjanduses klassilisemaid kujutusi 1905. a. kangelaslikest ja kannatusrik-kaist oludest. Just »Lasnamäe valge laeva« ja »Gerdruta Carponai« arhaiseerimisse kal-duv vorm näib olevat autorile tõuke annud kahe järgmise teose, »Barbara von Tisenhu-seni« ja »Reigin pappi«, loomiseks. Romaani »Katinka Rabe« kõrval on need K.-e toodan-gus kõige kaalukamad teosed, kuigi juba oma laadi tõttu enam mitte nii rahvapärased kui va-rasemad jutustused. Neis on ühinenud ilukir-janiku nägemused ajaloolase täpsusepüüdega. Mõlema aine on võetud Eestimaa ajaloost ja mõlema vormis on jälgitud kroonikakirjutaja raskelt liikuvat fraasi. Selle stiililise tõepä-rasusega on need teosed ainulaadilised soome kirjanduses, kõnelemata eesti omast. Need

stilisatsioonid ähvardavad paiguti ulatuda juba väljapoole otsekohest ilukirjandust ja ainult üksikute naturalistlikult-värskete detailidega suudab autor vältida seda hädahoitu. K.-e looming on üldiselt mõistuslik, kuid ta elus-tab seda teravate hingedeluliste tähelepaneku-tega, kuna stiili täppis kontuuritunne annab sellele täiusliku ilme.

See intellektuaalne mõtlemislaad ja stiili-kultuur on eriti soodsaks eelduseks olnud K.-ele tema kriitilistes uurimustes ja esseedes. Tema »Tähdentlento« (Koidula elulugu) ja »Noor-Eesti« ei ole rikastanud mitte üksi soomlaste teadmisi eesti kirjanduse alal, vaid nad on olnud ka meile ainsaks põhjalikumais all-kaiks neis ainetes. Need pole mitte kompi-latsioonid võõrastele lugejatele, vaid uurimu-sed esmakordselt kogutud materjalide põhjal. Samuti on K. oma rohkearvuliste lühemate artiklite ja arvustustega viljelnud meie kir-janduslikku kultuuri ning oma poolt kaasa mõjunud selle tõusule viimaste paarikümne aa. jooksul.

G. Suits, A. K. novellikirjanikuna ja luuletajana (Noor-Eesti 1910, nr. 1); Tietosa-nakirja IV, XI.

F. T.

KALLAS, Axel, kirikuõpetaja ja luuletaja, sünd. 3. VI 1890 Rud. Gottfr. K.-e (vt.) po-jana, õppis 1910—15 Tartu ülikoolis usutea-dust, teotses kirikuõpetajana Paistus, Jõhvis ja Rõuges, oli I Riigikogu liige kristliku rah-vaerakonna nimekirja järele, suri 3. IV 1922 Berliinis; maetud Tartus. — K. aval-das trükis: »Estnische Klänge« (Tartus, 1911, kogu Eesti autorite luuletusi saksa-keelses tõlkes); »Am Moor« (1912); »Au langenuile« (Tallinnas, 1922, kogu algu-päraseid luuletusi Eesti Vabadussõjas lange-nute mälestuseks); »Sealt poolt kaldalt« ja »Kui pisarad kõnelevad« (Pärnus, 1921 ja Tartus, 1921, kogu usulisi vaatlusi ja luule-tusi); »Nervenvibrierungen im Tintengewande« (Pärnus, 1920, kogu satüürilisi luuletusi).

Post. 1922, nr. 79, 96.

J. K.

KALLAS, Oskar Philipp, Eesti folk-loori uurija ja rahvuslik tegelane, sünd. 13. X 1868 Kaarmas köster Mihkel K.-e po-jana, õppis Kuresaare gümnaasiumis ja selle lõpetamise järel a. 1887 peale klassilist keeleteadust Tartu ülikoolis, mille lõpetas a. 1892 *cand. phil.* astmega. Üliõpilas-põlves (ja ka hiljemini) on K. olnud E. Üliõp. S.-i juhtivamaid tegelasi. Aa. 1892—93 täiendas K. end Helsingi ülikoolis soome rahvateaduses ja soome-ugri keeltes. Aa. 1893—95 oli ta Narva poeglase gümnaa-siumis vanade keelte õpetajaks. Kaitses a. 1901 Helsingi ülikoolis doktori väitekirja, saades *dr. phil.* astme. Oma õpinguid jätkas ja täiendas K. õppereisudel välismaile (a. 1895